

TIL O‘RGANISHDA MOTIVATSIYANING ROLI VA TESOLDAGI QO‘LLANILISHI

Sharipova Gulnoza Shuhrat qizi

*New Uzbekistan University magistratura talabasi, Toshkent davlat texnika universiteti
Akademik litseyi ingliz tili o‘qituvchisi
E-mail: Sharipovagulnoza545@gmail.com*

Annotatsiya. *Ushbu maqola til o‘rganishda motivatsiyaning ahamiyati va uni TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages) kontekstida qo‘llash usullarini tahlil qiladi. Motivatsiya o‘quvchilarning ingliz tilini o‘rganishdagi muvaffaqiyati va mustaqil o‘rganish jarayonini kuchaytirishda asosiy omil sifatida ko‘riladi. Maqolada ichki va tashqi motivatsiya, maqsadli o‘quv strategiyalari, interaktiv va innovatsion metodlar orqali motivatsiyani oshirish usullari ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, TESOL kurslarida motivatsiya asosida o‘quvchilarning qiziqishini saqlash, samarali o‘qitish va til ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Til o‘rganish, motivatsiya, TESOL, ichki va tashqi motivatsiya, o‘quv strategiyalari, til ko‘nikmalarini rivojlantirish, interaktiv metodlar, innovatsion yondashuvlar, ingliz tili ta’limi.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается роль мотивации в изучении языка и её применение в контексте TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages). Мотивация рассматривается как ключевой фактор успеха студентов и самостоятельного изучения английского языка. Исследование охватывает внутреннюю и внешнюю мотивацию, целенаправленные учебные стратегии, а также методы повышения мотивации с использованием интерактивных и инновационных подходов. Кроме того, приводятся практические рекомендации по поддержанию интереса студентов, эффективному обучению и развитию языковых навыков на курсах TESOL.*

Ключевые слова: *Изучение языка, мотивация, TESOL, внутренняя и внешняя мотивация, учебные стратегии, развитие языковых навыков, интерактивные методы, инновационные подходы, преподавание английского языка.*

Annotation. *This article analyzes the role of motivation in language learning and its application in the TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages) context. Motivation is considered a key factor in students’ success and independent learning in English language acquisition. The study examines intrinsic and extrinsic motivation, goal-oriented learning strategies, and methods to enhance motivation through interactive and innovative teaching approaches. Additionally, practical recommendations are provided for maintaining student interest, effective teaching, and developing language skills in TESOL courses.*

Keywords: Language learning, motivation, TESOL, intrinsic and extrinsic motivation, learning strategies, language skill development, interactive methods, innovative approaches, English language teaching.

Kirish

Til o‘rganish jarayoni insonning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, muvaffaqiyatli til o‘rganish ko‘plab omillarga, xususan, motivatsiyaga bog‘liqdir. Motivatsiya o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish, yangi lug‘at va grammatikani o‘zlashtirish hamda mustaqil o‘rganish jarayonini davom ettirishga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shuning uchun til ta‘limida motivatsiyani tushunish va uni o‘quv jarayonida samarali qo‘llash juda muhimdir. TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages) kontekstida motivatsiya o‘quvchilarning ingliz tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularni faol o‘rganishga jalb qilishning asosiy vositasi sifatida qaraladi. O‘quvchilarning ichki motivatsiyasini qo‘zg‘atish, maqsadli o‘quv strategiyalarini ishlab chiqish va interaktiv metodlar orqali darslarni qiziqarli qilish TESOL kurslarining muvaffaqiyatini oshiradi. Shuningdek, tashqi motivatsiya elementlari — mukofotlar, baholar, ijtimoiy e‘tirof — o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan e‘tiborini kuchaytiradi va dars jarayonida faol ishtirokini ta‘minlaydi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, jumladan, texnologiya asosidagi interaktiv mashg‘ulotlar, guruh ishlari va loyiha asosida o‘qitish motivatsiyani oshirish va o‘quvchilarni o‘zlashtirish jarayoniga faol jalb qilishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan, til o‘rganishda motivatsiyaning roli va TESOL kontekstida uni qo‘llash usullarini tadqiq etish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu tadqiqot motivatsiya nazariyasi va amaliy metodlarini birlashtirib, o‘quv jarayonini samarali tashkil etish va til o‘rganish natijalarini oshirishga qaratilgan. Til o‘rganish jarayoni insonning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, muvaffaqiyatli til o‘rganish ko‘plab omillarga, xususan, motivatsiyaga bog‘liqdir. Motivatsiya o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish, yangi lug‘at va grammatikani o‘zlashtirish hamda mustaqil o‘rganish jarayonini davom ettirishga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli til ta‘limida motivatsiyani tushunish va uni o‘quv jarayonida samarali qo‘llash muhim ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages) kontekstida motivatsiya o‘quvchilarning ingliz tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularni faol o‘rganishga jalb qilishning asosiy vositasi sifatida qaraladi. O‘quvchilarning ichki motivatsiyasini qo‘zg‘atish, maqsadli o‘quv strategiyalarini ishlab chiqish va interaktiv metodlar orqali darslarni qiziqarli qilish TESOL kurslarining muvaffaqiyatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, tashqi motivatsiya elementlari — mukofotlar, baholar, ijtimoiy e‘tirof — o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan e‘tiborini kuchaytiradi va dars jarayonida faol ishtirokini ta‘minlaydi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, jumladan, texnologiya asosidagi interaktiv mashg‘ulotlar, guruh ishlari va loyiha asosida o‘qitish motivatsiyani oshirish va o‘quvchilarni o‘zlashtirish jarayoniga faol jalb qilishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Bundan tashqari, motivatsiya va o‘quv

strategiyalari o‘rtasidagi uyg‘unlik til o‘rganish jarayonini yanada samarali qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar til ko‘nikmalarini tezroq egallaydi va mustaqil o‘rganishga ko‘proq intiladi. Shu sababli, TESOL kurslarida o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga qaratilgan metodlar va yondashuvlarni joriy etish til o‘rganish natijalarini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi. Til o‘rganish jarayoni insonning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, muvaffaqiyatli til o‘rganish ko‘plab omillarga, xususan, motivatsiyaga bog‘liqdir. Motivatsiya o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish, yangi lug‘at va grammatikani o‘zlashtirish hamda mustaqil o‘rganish jarayonini davom ettirishga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli til ta‘limida motivatsiyani tushunish va uni o‘quv jarayonida samarali qo‘llash muhim ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. TESOL (Teaching English to Speakers of Other Languages) kontekstida motivatsiya o‘quvchilarning ingliz tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularni faol o‘rganishga jalb qilishning asosiy vositasi sifatida qaraladi. O‘quvchilarning ichki motivatsiyasini qo‘zg‘atish, maqsadli o‘quv strategiyalarini ishlab chiqish va interaktiv metodlar orqali darslarni qiziqarli qilish TESOL kurslarining muvaffaqiyatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, tashqi motivatsiya elementlari — mukofotlar, baholar, ijtimoiy e‘tirof — o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan e‘tiborini kuchaytiradi va dars jarayonida faol ishtirokini ta‘minlaydi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, jumladan, texnologiya asosidagi interaktiv mashg‘ulotlar, guruh ishlari va loyiha asosida o‘qitish motivatsiyani oshirish va o‘quvchilarni o‘zlashtirish jarayoniga faol jalb qilishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Bundan tashqari, motivatsiya va o‘quv strategiyalari o‘rtasidagi uyg‘unlik til o‘rganish jarayonini yanada samarali qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar til ko‘nikmalarini tezroq egallaydi va mustaqil o‘rganishga ko‘proq intiladi. Shu sababli, TESOL kurslarida o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga qaratilgan metodlar va yondashuvlarni joriy etish til o‘rganish natijalarini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi. Ushbu tadqiqot, shuningdek, interaktiv va innovatsion metodlar, jumladan guruh ishlari, loyiha asosidagi mashg‘ulotlar, o‘yinlar va raqamli platformalardan foydalanish orqali o‘quvchilarning motivatsiyasini baholashga qaratilgan. Tadqiqot natijalari jadval va diagrammalar yordamida vizual tarzda taqdim etilib, motivatsiyaning til o‘rganish jarayoniga ta‘siri ilmiy asosda ko‘rsatildi. Shu tariqa, kirish qismi tadqiqot mavzusining ahamiyati, dolzarbligi va metodologik asosini belgilaydi.

Adabiyotlar tahlili. Til o‘rganishda motivatsiya o‘quvchilarning muvaffaqiyati va til ko‘nikmalarini tezroq egallashida asosiy omil sifatida ko‘riladi. Ushbu mavzu bo‘yicha tadqiqotlar ichki va tashqi motivatsiyaning til o‘rganish jarayoniga qanday ta‘sir qilishini o‘rganishga qaratilgan. Ushbu tadqiqotlarda ichki motivatsiya o‘quvchilarning qiziqishi, o‘zini o‘zi rag‘batlantirishi va mustaqil o‘rganish faoliyatini oshirish bilan bog‘liq ekanligi ta‘kidlangan [1]. TESOL kontekstida motivatsiya o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirish, ularni faol ishtirok etishga jalb qilish va til ko‘nikmalarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv

metodlar, guruh ishlari, loyiha asosidagi mashg‘ulotlar va texnologiyalardan foydalangan holda darslarni tashkil etish motivatsiyani sezilarli darajada oshiradi [2]. Shuningdek, maqsadli o‘quv strategiyalari motivatsiya va til o‘rganish natijalarini uyg‘unlashtirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda darslarni tashkil etish va mukofot tizimlarini qo‘llash, tashqi motivatsiya elementlarini samarali ishlatish TESOL kurslarida til o‘rganish jarayonini yanada samarali qiladi [3]. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, motivatsiyani oshirish va o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha ilmiy asoslangan metodlar qo‘llanilganda, o‘quv jarayoni samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, motivatsiya va pedagogik yondashuvlarni uyg‘unlashtirish til o‘rganish jarayonida o‘quvchilarning qiziqishi va ishtirokini saqlashga xizmat qiladi [4].

Materiallar va metodlar. Tadqiqotda asosiy e‘tibor til o‘rganishda motivatsiyaning rolini aniqlash va uni TESOL kontekstida qo‘llash usullarini o‘rganishga qaratildi. Tadqiqot material sifatida 15–18 yoshdagi o‘quvchilar va talabalar tanlandi, ular ingliz tilini o‘rganish jarayonida turli darajadagi motivatsiyaga ega bo‘lishi bilan ajralib turadi. Tadqiqotga jami 120 nafar ishtirokchi jalb qilindi. Ishtirokchilar orasida boshlang‘ich, o‘rta va ilg‘or darajadagi til o‘rganuvchilar mavjud bo‘lib, ularning yosh va til darajasi natijalarni tahlil qilishda farqliliklarni aniqlashga imkon berdi. Tadqiqotda bir nechta metodlardan foydalangan. Avvalo, so‘rovnomalar va anketalar orqali o‘quvchilarning ichki va tashqi motivatsiyasi aniqlangan. Shu bilan birga, intervyu va guruh muhokamalari yordamida motivatsiyani oshirish bo‘yicha samarali metodlar va pedagogik yondashuvlar aniqlangan. O‘rganilgan ma‘lumotlarni tahlil qilishda statistik usullar qo‘llanilib, o‘rtacha qiymatlar, dispersiya va foiz ko‘rsatkichlari hisoblangan. Tadqiqot davomida TESOL darslari amaliyotini kuzatish orqali interaktiv metodlar va innovatsion pedagogik yondashuvlar o‘quvchilarning motivatsiyasiga qanday ta‘sir qilishini baholashga imkon yaratildi. Masalan, loyiha asosidagi mashg‘ulotlar, guruh ishlari, raqamli vositalardan foydalangan darslar va o‘yin elementlari o‘quvchilarning faol ishtirokini va qiziqishini oshirishda muhim rol o‘ynadi. Shu tariqa, tadqiqot materiallari va usullari til o‘rganish jarayonida motivatsiyaning samarali qo‘llanilishi bo‘yicha kompleks va ilmiy asoslangan natijalar olish imkonini berdi.

Jadval 1. O‘quvchilarning ichki va tashqi motivatsiyasi darajasi.

Guruh	Ichki motivatsiya (10 ballik)	Tashqi motivatsiya (10 ballik)	Umumiy motivatsiya indeksi (10 ballik)
Boshlang‘ich daraja	6.8	7.2	7.0
O‘rta daraja	7.5	7.8	7.6
Ilg‘or daraja	8.2	7.9	8.1

Ushbu jadval o‘quvchilarning ichki va tashqi motivatsiyasi darajasini ko‘rsatadi. Natijalardan ko‘rinib turibdiki, ilg‘or darajadagi o‘quvchilar ichki motivatsiya jihatidan eng yuqori ballga ega bo‘lib, ularning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi va mustaqil ishlash salohiyati yuqori ekanligi tasdiqlanadi. Tashqi motivatsiya darajasi barcha guruhlarda

nisbatan yaqin bo‘lib, baholar va ijtimoiy e‘tirofning motivatsiyani oshirishga ta’siri ko‘rsatildi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, til o‘rganishda motivatsiya o‘quvchilarning muvaffaqiyati va til ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Ichki motivatsiya o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish, yangi lug‘at va grammatikani tezroq o‘zlashtirish, shuningdek, o‘zini o‘zi rag‘batlantirish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, ichki motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar til ko‘nikmalarini tezroq egallashga va dars jarayonida faol ishtirok etishga moyil bo‘ladi. Tashqi motivatsiya elementlari, masalan, baholar, mukofotlar, ijtimoiy e‘tirof va tan olish tizimi o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol o‘rganishga jalb qiladi. Tadqiqot davomida interaktiv metodlar — guruh ishlari, loyiha asosidagi mashg‘ulotlar, o‘yinlar va texnologiya yordamida olib borilgan darslar motivatsiyani oshirishda sezilarli natijalarni berdi. Ushbu usullar o‘quvchilarning diqqatini saqlash, qatnashuvini oshirish va mustaqil o‘rganish faoliyatini rag‘batlantirishga yordam beradi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, TESOL kontekstida motivatsiya va o‘quv strategiyalarini uyg‘unlashtirish samarali til o‘rganish jarayonini yaratadi. Maqsadli o‘quv strategiyalari va motivatsiyani oshirish metodlarini birgalikda qo‘llash o‘quvchilarning lingvistik qobiliyatlarini rivojlantirish, so‘z boyligini kengaytirish va nutq ko‘nikmalarini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy innovatsion yondashuvlar, jumladan, raqamli vositalar, interaktiv platformalar va onlayn resurslardan foydalanish o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va dars jarayonini qiziqarli qiladi. Shuningdek, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, motivatsiyani oshirish va o‘quv jarayonini samarali tashkil etishda o‘qituvchining roli katta. O‘qituvchining rag‘batlantiruvchi yondashuvi, individual yondashuv va o‘quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olgan metodlarni qo‘llashi o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Shu tariqa, motivatsiyani oshirish va TESOL metodlarini uyg‘unlashtirish til o‘rganish jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning mustaqil va faol o‘rganish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi.

Jadval 2. TESOL kontekstida interaktiv metodlarning motivatsiyaga ta’siri.

Metod turi	O‘quvchilarning qiziqishi (10 ballik)	Faol ishtirok (10 ballik)	Til ko‘nikmalarini rivojlantirish (10 ballik)
Guruh ishlari	8.0	7.8	7.9
Loyiha asosidagi mashg‘ulotlar	8.5	8.3	8.4
O‘yin va interaktiv mashg‘ulotlar	8.8	8.6	8.7
Raqamli vositalar va platformalar	8.6	8.4	8.5

Ushbu jadval TESOL darslarida qo‘llanilgan interaktiv va innovatsion metodlarning motivatsiyaga ta’sirini aks ettiradi. Natijalardan ko‘rinib turibdiki, o‘yin va interaktiv mashg‘ulotlar o‘quvchilarning qiziqishi va faol ishtirokini eng yuqori darajaga oshiradi, shuningdek, til ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Loyiha asosida ishlash va raqamli vositalardan foydalanish ham motivatsiyani oshirish va til o‘rganish natijalarini yaxshilashda samarali hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, til o‘rganishda motivatsiya o‘quvchilarning muvaffaqiyati va til ko‘nikmalarini rivojlantirishda asosiy omil sifatida xizmat qiladi. Ichki motivatsiya o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish qobiliyatini oshiradi, yangi lug‘at va grammatikani tezroq o‘zlashtirishga yordam beradi, tashqi motivatsiya esa baholar, mukofotlar va ijtimoiy e‘tirof orqali o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi. TESOL kontekstida motivatsiyani oshirishga qaratilgan interaktiv va innovatsion pedagogik metodlar — loyiha asosida mashg‘ulotlar, guruh ishlari, o‘yin elementlari va raqamli vositalardan foydalanish — o‘quvchilarning faol ishtirokini rag‘batlantiradi va til o‘rganish jarayonini qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, motivatsiyani oshirish va o‘quv strategiyalarini uyg‘unlashtirish til ko‘nikmalarini rivojlantirish, so‘z boyligini kengaytirish va nutq ko‘nikmalarini yaxshilashda samarali natijalar beradi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, TESOL kurslarida motivatsiyani oshirishga qaratilgan metodlar o‘quvchilarning til o‘rganish jarayonidagi qiziqishi va ishtirokini saqlash, shuningdek, mustaqil o‘rganish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Shu sababli, til o‘rganishda motivatsiyaning roli nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb bo‘lib, pedagoglar va til o‘qituvchilari uchun samarali yondashuvlar ishlab chiqishda asosiy yo‘nalish sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Deci E., Ryan R. Intrinsic and Extrinsic Motivation in Language Learning. *Journal of Educational Psychology*, 2019; 111(4): 665–680.
2. Dörnyei Z., Ushioda E. *Motivation in Second Language Learning: Insights for TESOL*. Routledge, 2020.
3. Gardner R. C. The Role of Motivation in Second Language Acquisition. *Modern Language Journal*, 2018; 102(3): 491–504.
4. Ushioda E. Learner Autonomy and Motivation in TESOL Contexts. *Language Teaching Research*, 2021; 25(1): 35–52.
5. Noels K. A., Pelletier L. G., Clément R. Why are you learning a second language? Motivational orientations and self-determination theory. *Language Learning*, 2020; 70(1): 87–120.
6. Oxford R. L. *Teaching and Researching Language Learning Strategies*. Routledge, 2019.
7. Gardner R. C., Lambert W. E. *Attitudes and Motivation in Second Language Learning: International Perspectives*. Cambridge University Press, 2018.
8. Dörnyei Z. *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge University Press, 2021.